

D66

Mr. Hans
van Mierlo
Stichting

**Cultuur is van iedereen,
voor iedereen
en voor iedereen anders**

Een sociaal-liberale
visie op kunst-
en cultuurbeleid

Aline Knip,
Nienke Offringa,
Mieke van der Star,
Jacqueline Versteeg (vz)

**Een sociaal-liberale
visie op kunst-
en cultuurbeleid**

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	3
Voorwoord	5
Inleiding	8
1. Kunst en cultuur	10
Betekenis van kunst en cultuur	
2. Waarden van kunst en cultuur	12
Ontplooiing van het individu in de maatschappij	
Open samenleving	
Kwaliteit leefomgeving en economische betekenis	
3. Sociaal-liberale accenten	15
Huidig kunst- en cultuurbeleid	
Toekomstvisie	
Ontplooien	
Het verschil maken	
Experimenteren	
Modern beheer en behoud	
4. Aanbevelingen voor politici en beleidsmakers	22
Maak het onderscheid tussen doel en middel	
Ga uit van de eigen kracht van mensen	
Zoek actief naar verbinding en kijk over grenzen	
Maak van draagvlak geen optel- en aftreksom	
Breng kunst en cultuur dichtbij mensen	
Richt je op de lange termijn	

Samenvatting		28
Bijlagen		30
Bijlage 1.	Wat kenmerkt het gedachtegoed van D66?	
Bijlage 2.	Kunst en cultuur in de wet	
Bijlage 3.	Verder lezen	
Eindnoten		37
Colofon		39

Voorwoord

In het Europees Verkiezingsprogramma stelt D66: “Beeldende kunst, literatuur, theater, film en bouwkunst zijn uitingen van onze gezamenlijke geschiedenis, van onze waarden en van ons perspectief op de samenleving. (...) Alleen daarom al zijn ze belangrijk.” Kunst en cultuur vormen daarmee een wezenlijk onderdeel van ons leven. Heeft de overheid hierin een rol? En als dat zo is, welke rol? Het Nederlandse kunst- en cultuurbestel¹ is voortdurend in beweging en wat is een sociaal-liberale kijk hierop? Hiertoe aangezet door een motie die op een landelijk partijcongres is ingediend, vond het Landelijk Bestuur van D66 het belangrijk om deze vragen te beantwoorden, en om vanuit het sociaal-liberale gedachtegoed een duidelijke visie op kunst- en cultuurbeleid te formuleren.

[1] Nederlands kunst- en cultuurbestel bevat o.a. podiumkunsten, beeldende kunst, architectuur en vormgeving, nieuwe media en film, amateurkunst en cultuureducatie, het cultureel erfgoed (monumenten, musea, archieven en archeologie) en de letteren en bibliotheken (Trends in Beeld, 2012, pagina 63). De ‘creatieve economie/industrie’ valt buiten de scope van deze visie, ook al worden soms hoge artistieke niveaus bereikt in deze sector en zijn er duidelijke dwarsverbanden met de sector kunst en cultuur.

In opdracht van het D66 Landelijk Bestuur, onder verantwoordelijkheid van de Mr. Hans van Mierlo Stichting en de Permanente Programmacommissie heeft een tijdelijk ingestelde werkgroep een actuele sociaal-liberale visie op kunst- en cultuurbeleid geschreven. Een denkkader, bedoeld als een lange termijn richtsnoer voor standpuntbepaling binnen de partij: maar dat ook bruikbaar is voor diegenen binnen en buiten D66 die niet thuis zijn in de kunst en cultuur. Het is nadrukkelijk geen verkiezingsprogramma of beleidsnota maar een visie waarmee politici en beleidsmakers zelf aan de slag moeten. Er bestaan namelijk geen uniforme pasklare oplossingen.

Bovendien bestaat de kunst- en cultuursector uit een samenspel van verschillende actoren: makers en cul-

tuurprofessionals, particuliere initiatieven, private en publieke instellingen, en het publiek. Om recht te doen aan deze variatie en complexiteit is een integraal kunst- en cultuurbeleid nodig, dat verder gaat dan het benoemen van doelen en het verdelen van geld. Daarvoor zijn politici en beleidsmakers nodig die vanuit een breed kader denken en handelen. De voorliggende visie geeft hiertoe een aanzet.

Ik dank de auteurs van dit visiedocument van harte: Aline Knip, Nienke Offringa, Mieke van der Star en Jacqueline Versteeg hebben zich in hun vrije tijd sterk ingezet om onze visie onder woorden te brengen. Ik dank hen en alle mensen die hun medewerking hebben verleend namens het bestuur van D66 daar hartelijk voor.

Ik hoop dat dit document inspireert tot verdere discussies over de waarde van kunst en cultuur en de rol van politici en beleidsmakers, en dat dit document samen met afdelingen zowel lokaal, regionaal als (inter-) nationaal verder wordt uitgewerkt in de praktijk van alledag. Waarmee het belang van kunst en cultuur - voor iedereen, door iedereen en voor iedereen anders - wordt onderstreept.

Marty Smits

Voorzitter Permanente Programma Commissie, vicevoorzitter Landelijk Bestuur D66

Den Haag, maart 2014

“Cultuur is van iedereen,
voor iedereen
en voor iedereen anders”

—*Alexander Rinnooy Kan*²

[2] Alexander Rinnooy
Kan, “Cultuur moet!” in:
Draagvlak voor de kunst,
Boekman 87, 23, zomer
2011, p. 26-27.

Inleiding

Een wereld zonder kunst en cultuur; is dat voor te stellen? Een leven zonder muziek, zonder dans en zonder schoonheid? Ook iemand die zichzelf niet als kunstliefhebber ziet, is ooit gegrepen door een schilderij. Iedereen herinnert zich de verwondering bij het betreden van een indrukwekkend monument. Of bij het horen van een muziekstuk dat al je emoties lijkt samen te vatten. Het is een gevoel dat niet in woorden is te vatten, maar dat alle mensen wel begrijpen. De talloze kunstuitingen, die diverse culturen hebben voortgebracht, staan symbool voor de grote verscheidenheid van de mens.

In onze veranderende tijd zijn nut en noodzaak van kunst en cultuur echter onderwerp van discussie. Gaat het in de kunst en cultuur om het economisch rendement? Heeft een theaterstuk alleen bestaansrecht bij langdurig uitverkochte zalen? Moeten we alle kunst en cultuur behouden voor de toekomst? En kunnen kunst en cultuur floreren zonder overheidsbetrokkenheid?

De vragen over legitimatie van kunst en cultuur vertellen vele verhalen. Een is dat cultuur, en ook kunst, iets is dat buiten ons om gebeurt. Wel vóór ons, maar niet ván ons. Terwijl het zo eenvoudig is: wij maken geen cultuur, wij *zijn* cultuur. Kunst en cultuur is wat ons onderscheidt en verbindt, als individu en als groep. Het brengt mensen samen vanuit gedeelde passies; in het maken, uitvoeren, genieten, plezier maken en het delen van ervaringen. Maar kunst en cultuur kunnen ook dienen als schuurmiddel. Ze dwingen ons kritisch na te denken en scherp te blijven. Daarom zijn kunst en cultuur van ons, voor ons, en divers.

Juist vanwege die vanzelfsprekendheid in onze levens en het feit dat kunst en cultuur zo verbonden zijn met de mens, ontsnappen ze soms aan de aandacht van politiek en bestuur. D66 vindt het daarom nood-

[3] Zie voor een uitgebreide beschrijving van kenmerken van het sociaal-liberale gedachtegoed bijlage 1: Wat kenmerkt het gedachtegoed van D66?

zakelijk om vanuit het sociaal-liberale gedachtegoed³ een duidelijke visie op kunst- en cultuurbeleid te formuleren.

Leeswijzer

Na de inleiding introduceren we in het eerste hoofdstuk de betekenis van kunst en cultuur. In hoofdstuk 2 beschrijven we de waarden van kunst en cultuur, als motieven voor een sterk overheidsbeleid. Het huidige overheidbeleid en onze visie op dit overheidsbeleid zetten wij uiteen in hoofdstuk 3, waarin vier accenten centraal staan: ontplooiën, het verschil maken, experimenteren, en modern beheer en behoud. In het laatste hoofdstuk doen we een aantal aanbevelingen, die volksvertegenwoordigers, bestuurders en beleidsmakers helpen in de dagelijkse praktijk.

In dit stuk spreken wij over makers en professionals; daar bedoelen we consequent alle kunstenaars, makers en vormgevers uit alle onderdelen van de creatieve sector mee, ongeacht opleiding en of het vak beroepsmatig of als amateur wordt uitgevoerd.

Kunst en cultuur

1

Kunst en cultuur zijn de rode draad in de geschiedenis van de mensheid. Van meet af aan heeft de mens zijn geschiedenis doorgegeven door verhalen te vertellen en afbeeldingen en muziek te maken. Het is een manier om gemeenschappelijke wortels en identiteit te laten zien die tegelijkertijd de diversiteit van een maatschappij aantoon. Vrijwel alles om ons heen komt voort uit ons creatieve brein, onze nieuwsgierigheid en onze schepingsdrang. Van gebouw tot brievenbus, van mes tot wiel, van muziekstuk tot spijkerbroek. Creativiteit helpt ons bij het oplossen van dagelijkse en wereldwijde problemen. Het is de bron van een continue stroom aan nieuwe ideeën en vondsten. Niet alleen in de kunst en cultuur, maar ook in de wetenschap en technologie. De durf om te experimenteren en verder te gaan dan tot dan toe bereikt, is een kwaliteit van de mens. De drang om nieuwe dingen te ontdekken en te maken, is wat ons beweegt als mens. Het bracht ons voorbij onze eigen horizon, zelfs tot aan de maan. En daar voorbij.

Betekenis van kunst en cultuur

Kunst en cultuur vinden hun oorsprong in de verbeelding: de zoektocht naar schoonheid die kan verwonderen, bevragen, vervoeren en ontregelen. Kunst duidt tevens de actualiteit, door kritisch te reflecteren op de maatschappij en op cultuur. Ook is kunst een bron van vernieuwing, omdat het bijdraagt aan de verandering en ontwikkeling van cultuur. Cultuur is allesomvattend, een verzameling van alles wat onze samenleving eigen maakt. Kunst en cultuur zijn met elkaar vervlochten, maar ook met de wetenschap, politiek, filosofie en techniek. Net als de samenleving zijn kunst en cultuur volop in ont-

wikkeling. Ze zijn soms verbindend of polariserend, soms onbegrijpelijk en complex. Kunst en cultuur zijn getuigen van mens en maatschappij, en hebben in ieder tijdperk een grote reikwijdte. Ze omspannen dat wat we kunnen zien, ervaren en ons kunnen voorstellen. Ze vertellen over de actualiteit en het verleden, en lopen vooruit op de toekomstige verhalen. Kunst en cultuur uit het verleden, waren eens hedendaags. Wat nu hedendaags is, zal in de toekomst geschiedenis en cultureel erfgoed zijn. Daarom zijn we ook verantwoordelijk voor het nu: onze toekomstige geschiedenis.

Maar waarom moet een overheid zich bemoeien met kunst en cultuur? De mens toonde zijn scheppingsdrang al sinds hij in grotten woonde, lang voordat wij besloten onze samenleving centraal te organiseren. Creativiteit is niet afhankelijk van kunst- en cultuurbeleid. Het creëren van kunst en cultuur en de ambitie om te willen excelleren, ontstaan vanuit de mens zelf. De overheid is niet de partij om deze behoeften te creëren, maar wel om deze te faciliteren, vanuit het besef van de waarde van kunst en cultuur voor het individu en de samenleving. De overheid schept hier toe voorwaarden en stelt beleidskaders vast, vanuit doelen die zij met overheidsbeleid wil bereiken.

Een aantal taken op het gebied van kunst en cultuur is bij wet vastgelegd (zie bijlage 2: Kunst en cultuur in de wet). Daarnaast zijn er toegeschreven taken (taken die niet zijn opgelegd, maar die overheden op zich kunnen nemen in overleg met elkaar) en autonome taken (taken die overheden zelf bepalen). In deze notitie richten wij ons in principe op de open ruimten binnen deze taakverdeling: de ruimte die niet bij wet is vastgelegd.

Waarden van kunst en cultuur

2

Het is niet aan de politiek om te bepalen wat schoon en mooi is, wat wel of niet ontroert, en in welke mate kunst mag ontregelen. Wel is de taak van de politiek om een visie te ontwikkelen op kunst- en cultuurbeleid en om de doelen van het overheidsbeleid te bepalen.

Vanuit het sociaal-liberale gedachtegoed is de individuele ontplooiing van groot belang. Kunst en cultuur spelen hierin een onmisbare rol. Net zoals zij dit doen bij de vrijheid van meningsuiting en expressie, die een open en democratische samenleving definiëren. Ook hebben kunst en cultuur een belangrijke betekenis voor onze leefomgeving en economie. Allemaal waarden van kunst en cultuur, die dienen als motieven voor een sociaal-liberaal overheidsbeleid.

Ontplooiing van het individu in de maatschappij

Voor D66 is individuele ontplooiing essentieel voor de zelfredzaamheid van het individu. In het geval van de cultuursector vertaalt zich dat naar de ontplooiing van zowel maker als gebruiker. D66 vindt het daarom belangrijk dat iedereen dezelfde kansen krijgt om zich te ontplooiën, ongeacht afkomst, opleidingsniveau of leeftijd. De overheid moet zorg dragen voor gelijkheid in deze kansen. In een open samenleving die ruimte biedt voor onderzoek, reflectie en experiment, kan en mag iedereen zich op zijn of haar eigen wijze ontplooiën. Creativiteit, de bron van kunst en cultuur, speelt hierin een essentiële rol. Kunst en cultuur leveren zo een bijdrage aan de ontplooiing van het individu en aan de vorming van de maatschappij.

Het sociaal-liberalisme streeft naar vrijheid in verbondenheid. Mensen hebben de natuurlijke neiging elkaar op te zoeken rondom een gedeelde opvatting, doel of waarde.

We maken deel uit van een veelheid aan groepen en netwerken, fysiek en virtueel, in klein en bijna ontelbaar groot verband, van plaatselijk tot wereldwijd. Bij elkaar vormen deze netwerken en groepen de maatschappij. Voor sociaal-liberalen is juist de vrijheid van het individu in die verbondenheid belangrijk, en niet de hiërarchie van de groep.

Open samenleving

De fundamentele waarden van onze samenleving zijn vrijheid voor en gelijkwaardigheid van ieder mens, ongeacht opvattingen, geloof, seksuele geaardheid, of herkomst. Vragen stellen, vaststaande overtuigingen betwisten, en de nieuwsgierigheid onbelemmerd prikkelen; het kan en mag in een open samenleving als de Nederlandse. Deze waarden zijn essentieel voor D66. Het zijn deze vrijheden die een democratische, open, pluriforme en tolerante samenleving definiëren. Kunst en cultuur spelen een belangrijke rol hierin, door een vrije ruimte te creëren waarin kritische vragen gesteld mogen worden, door zowel maker als gebruiker. Ze zijn daarmee onmisbaar voor een goed werkende democratie, waarin kritische vragen en het debat zo belangrijk zijn.

Onze tijd vraagt om mensen met een innovatieve houding en een open mentaliteit, die zich op een flexibele wijze in onze complexe maatschappij weten te bewegen. Een open samenleving vraagt vitaliteit en creativiteit. De mate waarin wij creatief zijn, innoveren en ons aanpassen aan de grote veranderingen in de wereld, bepaalt ons heden en onze toekomst.

Kwaliteit leefomgeving en economische betekenis

Kunst en cultuur hebben ook een maatschappelijke en economische betekenis. Ze dragen bij aan ruimtelijke ordening en stedenbouwkundige ontwikkeling. Kunstenaars leveren een bijdrage aan actuele maatschappelijke thema's, zoals leegstand en leefbaarheid, en aan het oplossen van vraagstukken op het gebied van technologie, wetenschap en milieu. Kunst wordt ingezet bij de verfraaiing van een buurt of het verbeteren van de veiligheid. Een inspirerende leefomgeving zorgt ervoor dat inwoners zich thuis voelen in hun buurt, er trots op zijn, en zich daardoor

ook betrokken en verantwoordelijk voelen voor hun directe leefomgeving.

[4] De bijdrage van de cultuursector aan het Bruto Binnenlands Product (BBP) bedroeg in 2012 € 12 miljard, ofwel 2,3% van het BBP. Circa 80% van de inkomsten uit de sector* was niet afhankelijk van de rijksoverheid. Het budget dat de overheid reserveert voor kunst en cultuur, € 640 miljoen, is 0,4% van de totale rijksbegroting. (*De sector wordt in brede zin opgevat, inclusief design, architectuur, mode, film, etc.).

Bron: Cultuur in beeld, 2013, Ministerie van OCW, november 2013.

De culturele sector levert een wezenlijke bijdrage aan onze economie.⁴ Kunst en cultuur zijn een belangrijke reden waarom toeristen naar Nederland komen en zo bijdragen aan de economie. Als dragers van de Nederlandse identiteit in het buitenland zijn kunst en cultuur sinds jaar en dag een vast onderdeel bij buitenlandse diplomatieke reizen en handelsreizen. Kunst en cultuur vormen de magneten die mensen aantrekken en vasthouden, omdat mensen graag in steden wonen met een gevarieerd cultureel aanbod. Bedrijven – nationaal en internationaal - trekken op hun beurt graag naar plaatsen die deze kwaliteiten in huis hebben. Daarnaast bevordert een rijk cultureel klimaat de concurrentiepositie van steden, en is het van grote waarde voor de werkgelegenheid.

Sociaal-liberale accenten

3

Het kunst- en cultuurbeleid in Nederland krijgt al decennia vorm vanuit dezelfde thema's. Het is niet nodig, noch wenselijk om deze thema's af te schaffen. Wel is het zo dat de invulling van deze thema's sterk afhankelijk is van politieke identiteit. De manier waarop een sociaal-liberaal aankijkt tegen bijvoorbeeld toegankelijkheid of spreiding in kunst en cultuur zal verschillen van een sociaal- of christendemocraat, of een conservatief liberaal. Daarom is het nuttig om typische sociaal-liberale accenten te formuleren waarmee kunst- en cultuurbeleid kan worden ingevuld.

Huidig kunst- en cultuurbeleid

Sinds de Nederlandse overheid vanaf het midden van de negentiende eeuw een actief kunst- en cultuurbeleid voert, heeft zij geworsteld met de rol die zij zichzelf op dit beleidsterrein toekent. Nederland kent pas sinds 1945 een systematische vorm van beleid voor kunst, cultuur en media. Dit beleid heeft zich in de afgelopen decennia voornamelijk gericht op vijf thema's:

- **verscheidenheid:** een brede variëteit van cultuurvoorzieningen
- **spreiding:** een geografische spreiding van cultuur in Nederland
- **toegankelijkheid:** kunst en cultuur zijn open, betaalbaar en aansprekend voor de hele samenleving
- **kwaliteit:** kunst, cultuur en media zijn van hoge kwaliteit
- **innovatie:** creativiteit en innovatie als voorwaarden voor de verdere groei van onze kennisamenleving

De precieze invulling van deze thema's staat niet van tevoren vast, maar is afhankelijk van politieke, ideologische overtuigingen en accenten. In het verleden werden kunst en cultuur veelvuldig gezien als een middel tot maatschappijhervorming of volksverheffing. De beoogde effecten van kunst- en cultuurbeleid weerspiegelden daarmee een tijdsbeeld: van het stimuleren van participatie en het vergroten van publieksbereik, tot het bevorderen van sociale cohesie, culturele diversiteit en vernieuwing. De traditionele invulling van de vijf thema's sluit echter niet langer aan bij de behoefte vanuit de samenleving, en heeft ertoe geleid dat een aanbod ontstond dat niet inspeelde op de daadwerkelijke vraag. Daarbij heeft de nadruk op kwaliteit niet gezorgd voor een breed draagvlak voor hoogwaardige kunst en cultuur, maar bestaat vandaag de dag juist een kloof tussen sector en publiek.

Toekomstvisie

In onze veranderende gedigitaliseerde en gemedialiseerde samenleving zijn het maakproces, de distributie en het gebruik van kunst en cultuur sterk veranderd. Dit geldt voor zowel de maker, cultuurprofessional als de cultuurconsument. Jongere generaties gebruiken diverse lagen van de cultuursector steeds meer door elkaar heen. Stromingen vermengen en nieuwe disciplines ontstaan, zonder aandacht voor de traditionele scheiding tussen bepaalde kunstvormen. Kunst en cultuur beperken zich niet tot geografische grenzen. Kwesties als intellectueel eigendom, auteursrecht en open data zijn nationaal en internationaal blijvend in ontwikkeling. Deze ontwikkelingen vragen om een vernieuwde visie op kunst- en cultuurbeleid.

Sociaal-liberaal kunst- en cultuurbeleid stelt iedereen in staat optimaal te profiteren van de waarden van kunst en cultuur. Daarnaast is het beleid erop gericht dat makers en instellingen zich ten volle kunnen ontwikkelen. Het beoogde effect is dat mensen optimaal kunnen genieten van een diverse, open en krachtige Nederlandse kunst- en cultuursector. Een sector waarin ruimte is voor verscheidenheid, vernieuwing, experiment, (internationale) uitwisseling en moderne zorg voor materieel en immate-

rieel erfgoed. Daarnaast is het belangrijk dat kunst- en cultuurinitiatieven op een heldere wijze worden geëvalueerd en beoordeeld. Een integrale aanpak is hierbij nodig om recht te doen aan het gevarieerde en complexe karakter van de kunst- en cultuursector.

Daarom vindt D66 het tijd voor sociaal-liberaal kunst- en cultuurbeleid, dat zich richt op de volgende accenten:

- kunst en cultuur geven iedereen de kans zich te ontwikkelen en **ontplooiën**;
- makers en cultuurprofessionals **maken het verschil** op eigen terrein;
- binnen de kunst- en cultuursector is ruimte voor **experimenteren**;
- **modern beheer en behoud** van materieel en immaterieel erfgoed.

Ontplooiën

D66 vindt het belangrijk dat iedereen dezelfde kansen krijgt om zich te ontplooiën. Het erkennen en herkennen van diversiteit¹¹ is hierbij een belangrijk uitgangspunt. Sociaal-liberaal kunst- en cultuurbeleid richt zich hiermee op de ontplooiing en ontwikkeling van zowel het individu als de samenleving. Het brengt kunst en cultuur dichterbij mensen, met speciale aandacht voor drie sectoren: cultuureducatie, kenniscentra en amateurkunsten.

Kunst- en cultuureducatie

Investeren in kunst- en cultuureducatie is essentieel omdat mensen hierdoor kennismaken met kunst en cultuur en er actief aan deelnemen. Kunst- en cultuureducatie, zowel binnen als buiten het onderwijs, is gericht op het actief ontwikkelen van vaardigheden en draagt tegelijkertijd cultureel erfgoed over aan volgende generaties. Op deze wijze levert kunst- en cultuureducatie een bijdrage aan de vorming en (talent)ontwikkeling van het individu, en zo ook van onze samenleving. Om ook voor de toekomstige generaties te waarborgen dat zij zich blijvend kunnen ontwikkelen en kunnen meespelen in de internationale top, ziet D66 een cruciale rol voor het onderwijs in het algemeen en cultuureducatie in het bijzonder.

Kenniscentra

Kenniscentra als musea, archieven en bibliotheken functioneren op het snijvlak van educatie, economie en informatie. Als open instellingen met hun rijke collecties en activiteiten bieden zij een belangrijk platform voor ontplooiing en zijn zij een inspiratiebron voor nieuwe ontwikkelingen. Erfgoedinstellingen en bibliotheken vormen plekken waar mensen elkaar ontmoeten, informatie vinden en uitwisselen, activiteiten organiseren en waar verschillende culturele, sociale en maatschappelijke functies bij elkaar komen. Dit vraagt om zowel zorgvuldige omgang met de collecties als actief gebruik ervan. Zo blijven onze collecties ook in de toekomst levend en toegankelijk.

Amateurkunsten

Nederland kent een rijke traditie in de amateurkunsten. D66 onderschrijft het belang van de vele plekken waar amateurs en liefhebbers elkaar ontmoeten en hun passie voor muziek, toneel en dans delen. Miljoenen Nederlanders beleven plezier aan het beoefenen van kunst, individueel of in een groep. Omdat amateurkunst gedragen wordt door de betrokkenheid van mensen gelooft D66 dat zij in staat zijn hun passie grotendeels zelf vorm te geven. Vanwege de waarde van amateurkunsten kan een overheid echter besluiten om bepaalde initiatieven te ondersteunen met financiële of andere middelen, zoals het investeren in infrastructuur.

Het verschil maken

In de afgelopen jaren zijn makers en cultuurprofessionals vaak beoordeeld op kwaliteit. Maar hoe definieer en onderscheidt je kwaliteit? Is een theatergezelschap, dat met een bewerking van Hamlet vmbo-leerlingen naar het theater haalt, meer of minder belangrijk dan een gezelschap dat vooruitstrevend theater maakt voor een kleine nichegroep en daar internationaal om geroemd wordt? Juist omdat kunst en cultuur vanuit diverse waardeoordelen bekeken kunnen worden, is het belangrijk om rekening te houden met deze verschillen.

D66 meent daarom dat bij het vormen van beleid centraal moet staan dat men het verschil maakt. Verschil maken betekent in dit verband dat een

maker of cultuurprofessional concrete doelstellingen voor ogen heeft en weet te excelleren in het behalen van deze doelstellingen. Het draait om het beste uit jezelf te halen, zowel voor individuen, als voor culturele instellingen en initiatieven.

Dit betekent geen continue competitie met anderen, maar dat men in hun eigen kunnen excelleert. Daardoor zijn er verschillende manieren waarop een cultureel initiatief excellent kan zijn in het behalen in hun doelstellingen. Dit kan bijvoorbeeld door een nieuw publiek of speciale doelgroepen aan te trekken, of door artistieke vernieuwing na te streven. Op deze wijze kunnen diverse kunst en culturele initiatieven op een heldere en gelijkwaardige manier worden gededd. Hiermee geef je de kunst- en cultuursector de ruimte om continu te zoeken naar het beste binnen het eigen kunnen, en worden successen beloond.

Nationale en internationale top

Onderscheidende initiatieven verdienen het gekoesterd te worden. Zij zijn de vaandel dragers in binnen- en buitenland en stimuleren aanstormend talent. Voor een innovatieve samenleving is het noodzakelijk dat we zorg dragen voor continuïteit bij talentontwikkeling en excellentie. Omdat kunst en cultuur bij uitstek een sector is die geen grenzen kent, is het vanzelfsprekend dat men zich meet en spiegelt aan de internationale top.

Kunsvakonderwijs

Belangrijke voorwaarde voor een kunst- en cultuursector waarin men het verschil maakt is goed kunsvakonderwijs. Met hoog gekwalificeerde kunstopleidingen vormt het kunsvakonderwijs de voedingsbodem waarop talent tot bloei kan komen, op weg naar de nationale en internationale top. Cruciaal hierin is een 'keten van talentontwikkeling'. Dat is de keten waarin kinderen, jongeren en jongvolwassenen kennismaken, zich ontplooiën, zich oriënteren op de beroepspraktijk, zich ontwikkelen tot jonge professionals en zich vestigen als professionele kunstenaars. In alle fases zijn verschillende kunstinstellingen nodig om de ontwikkeling structureel en continu te maken. Tevens vormen

de kunstvakopleidingen de reden waarvoor buitenlandse talenten naar Nederland komen. Sommigen blijven na hun opleiding in Nederland en leveren een belangrijke bijdrage aan de Nederlandse samenleving.

Experimenteren

Vooruitgang en vernieuwing kunnen niet bestaan zonder experiment en onderzoek. Ook wanneer een opleiding is voltooid moet een kunst- en cultuurprofessional kunnen blijven experimenteren. Dit experimenteren kan bestaan uit nieuwe vormen van samenwerking, het gebruik van nieuwe technologieën en ambachten, of het uitwerken van nieuwe denkbeelden. In het huidige kunst- en cultuurbeleid wordt veel waarde gehecht aan innovatie. Maar door deze nadruk op innovatie streeft men naar sneller, beter en efficiënter, zonder stil te staan bij de zoektocht en het proces zelf. D66 gelooft dat juist deze zoektocht zonder einddoel essentieel is. Daarom streeft D66 naar een nieuw accent op het experiment, waarbij de vraag, en niet het antwoord centraal staat. Wanneer we ruimte geven aan het experiment ontstaat een rijke voedingsbodem voor de cultuursector, die een belangrijke scharnier vormt naar de top. Hier ontstaan initiatieven waarvan in beginsel nog niet duidelijk is wat de uitkomst zal zijn, of waar nog geen direct rendement uit lijkt voort te vloeien. D66 gelooft daarom in het creëren en bewaken van ruimte voor de voorlopers: diegenen die voor de troepen uitlopen, lef tonen en de ongebaande paden opzoeken.

Modern beheer en behoud

De Nederlandse cultuur heeft vele gezichten. De Amsterdamse grachten, Afrojack en het skûtsjesilen zijn voorbeelden die de identiteit en het karakter van Nederland tonen en daarmee betekenis geven aan onze cultuur. Cultureel erfgoed is niet alleen bedoeld voor retrospectieve doeleinden of sentiment, maar dient als broedplaats voor een gedeelde toekomst. Cultureel erfgoed vertelt het verhaal van ons verleden, onze omgeving en is een inspiratiebron voor het heden. Om onze geschiedenis levend en actueel te houden, is het van belang dat materieel en immaterieel erfgoed op moderne wijze wordt behouden en onderhouden, en dat het toegankelijk is en blijft. Het herbestemmen van bijvoorbeeld industrieel erfgoed geeft

ons een nieuwe kijk op de omgeving, de eigen geschiedenis en identiteit van een plek. Het verleden moet niet als een verstikkende deken over het heden liggen, en niet alles dat oud is moet enkel om dat feit behouden worden. Het is van belang dat de kunst en cultuur van nu, het erfgoed van de toekomst, dermate worden ondersteund dat zij tot cultureel erfgoed kunnen ontwikkelen. Het beheer en behoud van het verleden en het zorgdragen voor het heden zijn daarmee kerntaken van de overheid.

Integraal beleid - Kunst en cultuur in samenhang

De kunst- en cultuursector bestaat uit een samenspel van verschillende actoren: makers en cultuurprofessionals, particuliere initiatieven, private en publieke instellingen, en het publiek. Om recht te doen aan deze variatie en complexiteit is een integraal kunst- en cultuurbeleid nodig, dat verder gaat dan het benoemen van doelen en het verdelen van geld. Integraal beleid vraagt om een overheid die er binnen haar eigen brede werkkerrein voor zorgt dat kunst en cultuur in samenhang worden gezien. En een overheid die ervoor zorgt dat de verschillende actoren in de sector elkaar gemakkelijk weten te vinden, op lokaal, regionaal, nationaal en internationaal niveau. Daarvoor zijn politici en beleidsmakers nodig die vanuit een breed kader denken en handelen. Hoewel iedere situatie anders is, willen wij deze visie graag afsluiten met een aantal aanbevelingen die naast de vier sociaal-liberale accenten kunnen dienen als denkkader voor politici en beleidsmakers.

Aanbevelingen voor politici en beleidsmakers

4

De sociaal-liberale accenten voor het kunst- en cultuurbeleid, *ontplooiën, het verschil maken, experimenteren, en modern beheer en behoud*, vormen het vertrekpunt voor het handelen in de dagelijkse praktijk. Op lokaal, regionaal, nationaal en internationaal niveau krijgen volksvertegenwoordigers, bestuurders en beleidsmakers te maken met kunst en cultuur. Kunst en cultuur raken alle lagen van de bevolking en meerdere beleidsterreinen, waardoor alle overheden keuzes moeten maken in het kunst- en cultuurbeleid. Iedere casus kent andere belangen en overwegingen, waardoor een pasklaar antwoord per definitie lastig is. Zo heeft een gemeenteraadslid in een kleine gemeente met andere afwegingen te maken dan een gemeenteraadslid in een grote Randstedelijke gemeente of een lid van het Europees Parlement. Wij sluiten af met een aantal aanbevelingen die helpen met het maken van keuzes.

1. Maak het onderscheid tussen doel en middel

Wees helder over het karakter van je beleid, en geef aan welk maatschappelijk effect je nastreeft. Kunst en cultuur hebben een intrinsieke waarde en deze waarde kan als een doel op zich zijn voor het stimuleren van kunst en cultuur. Tegelijkertijd kunnen kunst en cultuur ook dienen als middel, of is er sprake van een combinatie van beide. Bij het maken van helder en coherent beleid moet het verschil tussen doel en middel altijd worden benoemd. Zo kan duidelijk worden gemaakt welk specifiek effect wordt nagestreefd. Bij een kunstwerk in de openbare ruimte bijvoorbeeld lijkt het beleid gebaseerd te zijn op het kunstwerk als doel op zichzelf. Maar daarnaast spelen ook afwegingen rondom de leefbaarheid en veiligheid van de omgeving een

rol. Bij een amateurtoneelvereniging die subsidie vraagt voor huisvesting kan de overheid louter kijken naar de kwaliteit van hun productie. Maar vaak spelen ook andere factoren een belangrijke rol, zoals de sociale cohesie die het gezelschap teweegbrengt. Het is daarom belangrijk om doel en middel duidelijk te onderscheiden.

2. Ga uit van de eigen kracht van mensen

Kunst en cultuur ontstaan vanuit de mens zelf. De geschiedenis leert dat veel culturele instellingen of musea die nu wereldberoemd zijn, zoals het Concertgebouw, ontstaan zijn vanuit de wens en inspanning van individuen. Mensen zijn goed in staat zelf hun behoeften aan te geven, maar wellicht niet altijd om hun wensen te concretiseren. Dit maakt dat een overheid niet verantwoordelijk is voor het initiëren van culturele initiatieven, maar wel de voorwaarden kan scheppen die nodig zijn voor de totstandkoming van culturele initiatieven. Zo kan de overheid onduidelijke regelgeving aanpassen en drempels wegnemen om onnodige bureaucratie te voorkomen, of gunstige financiële of fiscale voorwaarden creëren. Met een meer pragmatische aanpak kan een gemeente leegstaande panden beschikbaar stellen. Een afwachtende overheid leidt niet tot een bloeiend klimaat. Daarom streeft D66 naar een overheid die actief meedenkt met mensen om initiatieven van de grond te laten komen. Een overheid die betrokken is en faciliteert, is een overheid die zich opstelt als partner in het creëren van een bloeiend kunst- en cultuurklimaat. De overheid hoort nadrukkelijk niet te sturen op inhoud van kunst en cultuur.

3. Zoek actief naar verbinding en kijk over grenzen

Het kunst- en cultuurbestel bestaat uit een samenspel tussen overheid, markt en particulier initiatief. Kunst en cultuur werken ook als katalysator voor andere terreinen. Er zijn diverse voorbeelden van initiatieven die sectoren overstijgen en andere sectoren versterken. Denk aan kunstenaars die meedenken over het leefbaar maken van een nieuwbouwwijk, Erwin Olaf die een nieuwe euromunt ontwerpt, of bedrijven die culturele panden huren voor het organiseren van evenementen. Voor een integraal kunst- en cultuurbeleid is samenwerking

met andere sectoren wenselijk, zoals ruimtelijke ordening, zorg en welzijn, toerisme en recreatie, en landschapsbeheer. Hierbij is het belangrijk om steeds oog te houden voor de dynamische context van de snel veranderende gedigitaliseerde en gemedialiseerde samenleving. Omdat kunst en cultuur zich over grenzen bewegen, is het denken en handelen vanuit internationaal perspectief een belangrijk uitgangspunt. Mobiliteit van makers en cultuurprofessionals maar ook van collecties is niet aan grenzen gebonden. Wet- en regelgeving moeten op elkaar worden afgestemd, vooral waar het ontwikkelingen betreft op het gebied van intellectueel eigendom, auteursrecht en open data. Deze afstemming vindt steeds vaker plaats, maar is nog lang niet vanzelfsprekend. Het is daarom belangrijk dat politici en beleidsmakers alert zijn op kansen en waar mogelijk actief de verbinding stimuleren binnen de sector zelf en tussen sectoren onderling. Ook het slechten van geografische grenzen, lokaal, regionaal, nationaal en internationaal, biedt kansen. Dit vraagt om continue aandacht voor verbinding en over grenzen kijken en vooral de durf om zelf verbindingen te initiëren die wellicht niet direct voor de hand liggen.

4. Maak van draagvlak geen optel- en aftreksom

Voor een gezond en bloeiend cultureel klimaat is het essentieel voor de sector dat deze zo veel mogelijk op eigen benen staat, zoals ook geldt voor alle andere sectoren in Nederland. Ook in de culturele sector wordt gestreefd naar een gezond financieel systeem. Het is belangrijk dat we op een realistische manier naar de exploitatiekosten en -baten kijken. Om te bevorderen dat ook private partijen (bedrijven en particulieren) kunst en cultuur (financieel) ondersteunen, is het belangrijk dat een overheid uitstraalt en expliciet benoemt dat kunst en cultuur belangrijk zijn, en dat zij dit met wet- en regelgeving stimuleert. Kunst en cultuur zijn echter meer dan een financiële optel- en aftreksom of het tellen van bezoekers. Sommige waarden zijn niet uit te drukken in harde cijfers of economisch rendement. Bepaalde initiatieven die waardevol zijn voor de samenleving zijn niet mogelijk zonder extra ondersteuning.

D66 vindt het belangrijk dat mensen worden betrokken bij kunst en cultuur. Het samen creëren, genieten, plezier maken en het delen van ervaringen verbindt, scheidt een band en vergroot de betrokkenheid. Niet alleen bij de professionele kunsten, maar ook bij de amateurkunsten en het erfgoed. In de meeste gevallen is deze betrokkenheid niet voldoende om culturele producties te ontwikkelen en in stand te houden. Wanneer een band zijn cd laat meefinancieren door fans, vangt dit vaak maar een klein deel van de kosten op. Dergelijke initiatieven zijn echter wel uitermate geschikt om het publiek bij de sector te betrekken en draagvlak te creëren. Daarnaast moet cultuur met een breed draagvlak niet op zichzelf worden teruggeworpen, maar verdient extra aandacht van overheden. Bij het ondersteunen van initiatieven moet er daarom meer gekeken worden naar de excellentie van het product en het draagvlak, en niet alleen naar de financiële zelfredzaamheid. Hoewel vaak uitsluitend gedacht wordt aan steun in financiële zin, kan ook gedacht worden aan het beschikbaar stellen van locaties of andere middelen.

5. Breng kunst en cultuur dichtbij

Het initiatief tot het maken van kunst en cultuur ontstaat altijd vanuit mensen zelf. Het is een rol van de overheid om te zorgen dat deze initiatieven en ideeën tot bloei kunnen komen, de ruimte krijgen en hun weg vinden naar mensen. Zo kan een overheid er voor zorgen dat oude instituten beter aansluiten op moderne wensen die passen bij de tijd en de samenleving. Bijvoorbeeld door de traditionele boekenbibliotheek om te vormen naar de bibliotheek van de toekomst; een publieke plek die vrije toegang biedt tot informatie, media, kennis en cultuur voor iedereen. Als ontmoetingsplek voor ontplooiing en debat, waar verschillende culturele, sociale en maatschappelijke functies bij elkaar komen. Kunst en cultuur dichterbij mensen brengen door deze in de haarvaten van een gemeenschap, te brengen, door actief na te denken over waar welk initiatief een kans krijgt op te bloeien. Maar het kan ook andersom: door kunstenaars te betrekken bij andere thema's, zoals leefbaarheid, participatie en welzijn, komen cultuur en samenleving elkaar constant tegen. Het is de kunst om professionals, liefheb-

bers, amateurs en niet-kenners waar mogelijk bij elkaar te brengen. Kunst en cultuur komen ook dichterbij wanneer mensen op andere wijze bij het proces betrokken worden. Daarom is het raadzaam waar mogelijk mensen vanaf het begin van een cultureel of kunstproject te betrekken wanneer deze zich afspeelt in hun leefomgeving. Ook kunnen niet-kunst-professionals worden betrokken bij het beoordelingsproces van kunst en cultuur. Bijvoorbeeld in kunstraden en cultuurcommissies: laat burgers, in toerbeurt, meedingen/participeren in het beoordelen van kunst en cultuur. Door mensen mee te nemen in besluitvorming ontstaat meer kennis en daarmee begrip voor wat zich afspeelt en wat de specifieke afwegingen, vraagstukken en kansen zijn per project of initiatief. De betrokkenheid van mensen bij kunst en cultuur kan op deze wijze worden versterkt.

6. Richt je op de lange termijn

Onze laatste aanbeveling lijkt wellicht een open deur: richt je op de lange termijn. Soms is het verleidelijk om maatregelen te nemen die een vrijwel direct effect lijken te hebben. Maar juist in de culturele sector is het belangrijk om de lange termijn in het oog te houden. De kunst en cultuur van nu zijn immers het erfgoed van morgen. Vergezichten bieden culturele instellingen en makers de tijd en ruimte die nodig zijn voor groei en ontwikkeling. De culturele sector is gebaat bij een overheid die zich opstelt als een betrouwbare partner, met consistent beleid dat zich richt op resultaten op de lange termijn, in plaats van effecten op de korte termijn.

Nu aan de slag

Denken en handelen vanuit sociaal-liberaal perspectief vraagt om een open en nieuwsgierige blik: van volksvertegenwoordigers, bestuurders en beleidsmakers. Er is geen standaardrecept voor kunst- en cultuurbeleid, want elke situatie is anders en biedt daarom ook andere kansen. Dit denkkader biedt geen standaard oplossingen of antwoorden. Het is een vertrekpunt voor een actieve discussie over het invullen van kunst en cultuurbeleid. Het doel van deze visie past bij uitstek bij het sociaal-liberaal gedachtegoed: D66 vertrouwt op de kracht van zowel de sector, publiek als politiek om deze vraagstukken gezamenlijk op te lossen.

Door de vier accenten *ontplooien*, *het verschil maken*, *experimenteren* en *modern beheer en behoud* centraal te stellen, erkennen we de waarden van kunst en cultuur. Dit draagt bij aan een bloeiende en gezonde sector waar makers en professionals, instellingen en gebruikers van profiteren. Een sector waar Nederland achter staat, trots op is en waarin mensen optimaal kunnen deelnemen of gewoon genieten van kunst en cultuur.

Samenvatting

Kunst en cultuur vormen de rode draad in de geschiedenis van de mensheid. Het onderscheidt en verbindt ons, als individu en als groep. Kunst en cultuur brengen mensen samen vanuit gedeelde passies, maar dwingen ons ook om kritisch na te denken. Creativiteit, de bron van kunst en cultuur, helpt ons bij het oplossen van dagelijkse en wereldwijde problemen. Het bracht ons voorbij onze eigen horizon, zelfs tot aan de maan.

Tegelijkertijd zijn nut en noodzaak van kunst en cultuur onderwerp van discussie. Vragen over economisch rendement, publiek draagvlak en betrokkenheid van de overheid verdienen doordachte antwoorden, ook van D66'ers. Die antwoorden komen voort uit een sociaal-liberale visie op kunst- en cultuurbeleid.

Aan de basis van deze visie staan drie kernwaarden van kunst en cultuur: de bijdragen van kunst en cultuur aan 1) de ontplooiing van ieder individu, 2) een open, democratische en pluriforme samenleving, en 3) actuele maatschappelijke thema's en onze economie en werkgelegenheid. D66 wil dat iedereen optimaal kan genieten van deze kernwaarden van kunst en cultuur. Daarom is het tijd voor kunst- en cultuurbeleid dat zich, gezien vanuit de bestaande beleidsthema's, richt op vier sociaal-liberale accenten: ontplooiing, het verschil maken, experiment, en beheer en behoud.

Allereerst dient iedereen dezelfde kansen te krijgen om zich met behulp van kunst en cultuur te ontplooien en ontwikkelen. We investeren daarom in de sectoren die daar een belangrijke bijdrage aan leveren, zoals kunst- en cultuureducatie, kenniscentra en de amateurkunsten. Ten tweede staat in ons beleid centraal dat de kunstenaar of cultuurprofessional het verschil weet te maken. We geven ruimte aan de kunst- en cultuursector om zelf te zoeken naar de beste manieren om het verschil te maken, en belonen de successen. Ten derde kunnen vooruitgang en vernieuwing van de kunst- en cultuursector niet ontstaan zonder te experimenteren.

Sociaal-liberaal kunst- en cultuurbeleid creëert en bewaakt daarom ruimte voor de voorlopers in de sector. Tenslotte dragen we zorg voor het cultureel erfgoed van gisteren, vandaag en morgen. Modern beheer en behoud van onze kunst en cultuur zijn kerntaken in een sociaal-liberaal kunst- en cultuurbeleid.

Een samenhangend kunst- en cultuurbeleid vraagt om politici en beleidsmakers die verder gaan dan het benoemen van doelen en het verdelen van geld. We geven hen de volgende aanbevelingen mee: maak een duidelijk onderscheid tussen kunst en cultuur als doel, en als middel. Ga uit van de eigen kracht van mensen, en wees tegelijkertijd een betrouwbare partner in het creëren van een bloeiend kunst- en cultuurklimaat. Zoek actief de verbinding tussen verschillende sectoren en denk over geografische grenzen heen. Kijk bij de ondersteuning van initiatieven vooral naar de excellentie en het draagvlak, en niet alleen naar de financiële zelfredzaamheid. Breng kunst en cultuur dicht bij mensen. En richt je tenslotte op resultaten op de lange termijn, in plaats van effecten op de korte termijn.

Deze visie biedt geen standaardantwoorden. Het is een vertrekpunt voor een actieve discussie over sociaal-liberaal kunst- en cultuurbeleid, waarin ontplooiing, verschil, experiment, en modern beheer en behoud centraal staan. Een beleid dat bijdraagt aan een bloeiende en gezonde sector, waar makers én gebruikers optimaal kunnen deelnemen en genieten van kunst en cultuur. Zo onderstrepen wij het belang van kunst en cultuur - voor iedereen, door iedereen en voor iedereen anders.

Bijlage 1. Wat kenmerkt het gedachtegoed van D66?

Politiek is een zaak van mensen die zich verenigen rond een gedeeld mens- en wereldbeeld. Een politieke partij is in essentie een vereniging van mensen die een gedeelde visie op de maatschappij hebben. Deze visie is in het geval van D66 het sociaal-liberalisme.

Zoals alle liberalen streven ook sociaal-liberalen naar individuele vrijheid voor iedereen. Typisch voor sociaal-liberalen is de aandacht voor ‘mensen onderling’. Als individuen hebben mensen ook de natuurlijke neiging om verbindingen met anderen aan te gaan en groepen te vormen. Voor sociaal-liberalen is de vrijheid van het individu binnen die groep belangrijk, en niet de hiërarchie van de groep. Hiermee onderscheidt sociaal-liberalisme zich van de sociaal- en christendemocratie. Voor sociaal-liberalen is die collectiviteit, of die verbondenheid, geen beleidsdoel van de overheid. Het is echter het resultaat van overheidsbeleid dat individuen de kans geeft zich maximaal te ontplooiën. Hiervoor zijn twee voorwaarden: mensen moeten vrij kunnen zijn van de dwang van anderen (‘negatieve’ vrijheid), en mensen moeten vrij zijn om hun eigen vermogens in te zetten (‘positieve’ vrijheid). Daarom moet de overheid voorzien in een aantal basisvoorzieningen, zoals goed en toegankelijk onderwijs en gezondheidszorg. Vanuit deze vrijheid gaat het individu zélf verbindingen aan en vormt het groepen. Zo bezien is cultuur niet het domein van de overheid, maar is het een maatschappelijk domein. De overheid schept echter de benodigde voorwaarden, door bij te dragen aan positieve vrijheid.

Sociaal-liberalen zoeken naar de juiste balans tussen de rol van de markt, de overheid en de mensen (onderling) als het gaat om het oplossen van vraagstukken in de samenleving. Sociaal-liberalen hebben vanuit deze gedachten geen pasklare antwoorden. Sociaal-liberalen menen namelijk dat niemand de waarheid in pacht heeft. Daaruit komt het pragmatisme voort dat kenmerkend voor D66 is. Pragmatisch als het gaat om ingomen standpunten, maar nadrukkelijk niet over de uitgangspunten.

Voor meer informatie: zie de websites van D66 en van de Van Mierlo Stichting.

Bijlage 2. Kunst en cultuur in de wet

Algemeen

Europese Unie

Artikel 167 Cultuur Verdrag Europese Unie/Handvest van de Grondrechten van de Europese Unie; in het Cultureel Verdrag wordt bepaald dat de Europese Unie de ontplooiing van de culturen van de diverse lidstaten stimuleert en tegelijkertijd het gemeenschappelijk cultureel erfgoed benadrukt.

Artikel 3.3 Verdrag van Lissabon van de Europese Unie. De Unie eerbiedigt haar rijke verscheidenheid van cultuur en taal en ziet toe op de instandhouding en de ontwikkeling van het Europese culturele erfgoed.

Grondwet voor het Koninkrijk der Nederlanden

Artikel 7: Vrijheid van meningsuiting; censuurverbod.

Artikel 22,3: De overheid schept voorwaarden voor maatschappelijk en culturele ontplooiing en voor vrijetijdsbesteding.

Wet op het specifiek cultuurbeleid

Deze wet vormt de wettelijke basis voor het verstrekken van specifieke rijkssubsidies voor cultuur. Binnen de cultuursector legt de wet de volgende brede stelselverantwoordelijkheid voor het Rijk vast:

- de kwaliteit van het cultuuraanbod op peil houden;
- cultureel erfgoed beschermen tegen aantasting of vernietiging;
- diversiteit van aanbod en gebruik bewaken en bevorderen;
- toegankelijkheid bewerkstelligen voor alle burgers;
- onafhankelijkheid van makers veiligstellen tegenover druk van de markt en inhoudelijke bemoeienis van overheden.

Specifiek

Monumentenwet

In deze wet is geregeld hoe monumenten aangewezen worden als beschermd monument. De wet heeft betrekking op gebouwen en objecten, stads- en dorpsgezichten, archeologische waarden en op het uitvoeren van archeologisch onderzoek. De regeling omtrent archeologische monumentenzorg omvat het Verdrag van Malta (ook wel Verdrag van la Valetta genoemd). Het verdrag regelt hoe rijk, provincie en gemeente bij hun ruimtelijke plannen rekening moeten houden met het erfgoed in de bodem.

Archiefwet

In de archiefwet zijn eisen vastgelegd waaraan overheidsorganisaties moeten voldoen voor beheer, vorming, vernietiging, overbrenging en het in eigendom overdragen van archiefbescheiden (vervreemding). Tevens is hierin de openbaarheid van archieven geregeld. Digitale informatie valt ook onder de Archiefwet. Ook het toezicht op de archieven van de verschillende overheidslagen op elkaar is hierin vastgelegd.

Bibliotheekwet (nieuwe bibliotheekwet treedt in werking op 1 januari 2015).

Doel van deze wet is de vorming van één netwerk van bibliotheekorganisaties, zowel fysiek als digitaal. Daarbij zal de Koninklijke Bibliotheek (KB) als centrale partij functioneren. De taken van het Sectorinstituut Openbare Bibliotheken (SIOB) worden bij de KB ondergebracht.

Tijdelijk

De Geefwet

Het kabinet wil het geven aan cultuur stimuleren. Mede daarom is het schenken aan cultuur fiscaal nog aantrekkelijker. In 2012 is hiervoor de Geefwet aangenomen, die op 20 maart 2013 is goedgekeurd door de Europese Commissie. De regeling geeft tijdelijk een extra fiscaal voordeel

van 25% voor giften van particulieren aan algemeen nut beogende instellingen met een cultuurkwalificatie (ofwel: ANBI's-C). Bedrijven mogen in de vennootschapsbelasting de aftrek van hun gift met 50% verhogen. Daarbij is de Geefwet met 1 jaar verlengd zodat er tot en met 2017 gebruik van kan worden gemaakt.

In ontwikkeling

Wetgeving rondom auteursrecht, intellectueel eigendom en open data is in ontwikkeling, zowel nationaal als Europees:

Artikel 1 Auteurswet

Het auteursrecht is het uitsluitende recht van de maker van een werk van letterkunde, wetenschap of kunst, of van diens rechtverkrijgenden, om dit openbaar te maken en te verveelvoudigen, behoudens de beperkingen, bij de wet gesteld.

Bijlage 3. Verder lezen

Boekman 77, *Het belang van kunst*, jaargang 19, 2007.

Boekman 81, *Kunst en politiek*, jaargang 21, 2009.

Boekman 87, *Draagvlak voor kunst*, jaargang 23, 2011.

Boekman 95, *Sociaal-liberaal Cultuurbeleid, perspectieven en grenzen*, jaargang 25, 2013.

Boekman 96, *Erfgoed, Van wie, voor wie?*, jaargang 25, 2013.

Boekman 97, *De Staat van Cultuur - lancering cultuurindex*, jaar 25, 2013.

Bussemaker, J. (ministerie van OCW), *Cultuur beweegt, de betekenis van cultuur in een veranderende samenleving*, 10 juni 2013.

Bussemaker, J. (ministerie van OCW), *Kamerbrief Cultuurstelsel 2012 – 2020*, 1 november 2013.

Becker, F., *Cultuureducatie: een onmisbaar onderdeel van ons onderwijs*, in: Boekman 92, *Cultuuroverdacht*, najaar 2012.

Cebeon, *Uitgaven cultuur door de G35 en de provincies 2011-2013*, rapport 591013 – 007 (2013).

Cultuurnetwerk Nederland, *Het cultuurnetwerk, over de infrastructuur cultuureducatie per 1 januari 2013*, Utrecht (2012).

Deekman, A., H. Heimans, C. Marinelli, L. Volz, *Ruimte voor amateurkunst, Voorzinningen voor kunstbeoefening 2013*, Utrecht (2013).

Drion, G., *Hoe nu verder met cultuureducatie? Survey van het beleidsveld*, September 2012.

Fonds voor Cultuurparticipatie, *Beleidsplan 2013- 2016*, Utrecht (2012).

Graauw, C. de, L. Hoogenboom, L. Ranshuysen, *Totaalanalyse aanvragen BIS op het gebied van cultuureducatie en talentontwikkeling*, oktober 2012.

Hbo Raad, *Sectorplan hbo kunstondervijs 2012-2016*, (2011).

Heijthuijsen, J., J.J. Knol, T. de Neef, S. van Teeseling (red.), *Zonder titel: Amateur en professional in de beeldende kunst*, Eindhoven (2012).

Idee, *Sociaal-liberalisme in de lokale politiek*, jaargang 34, nr 3, juni 2013.

Kunsten '92, *Goud in handen, Gebruik het verleden, schep ruimte voor de toekomst*, (2013).

Kunsten '92, *Agenda 2020, Bouwstenen voor toekomstig cultuurbeleid*, juni 2012.

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, *Cultuurnota 1997–2000, Pantser of ruggengraat* (1996).

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, *Cultuurbeleid in Nederland*, Den Haag (2002).

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, *Bewaren om beweeg te brengen, Museale strategie*, Woerden (2005).

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, *kamerbrief besluiten culturele basisinfrastructuur 2013-2016*, 18 september 2012.

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, *Cultuur in Beeld 2012*, Werkendam (2012).

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, *Museumbrief, Samen werken, samen sterker*, 10 juni 2013.

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, *Cultuur in Beeld 2013*, Zwolle (2013).

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, *Trends in Beeld*, (2013).

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, *Het Nederlandse cultureel bestel* (2013).

Nuis, A. (Ministerie OCW), *Brief aan de Tweede Kamer, Uitgangspunten voor cultuurbeleid*, 13 juli 1995.

Permanente Programmacommissie D66, *Vertrouw op de eigen kracht van mensen*, Den Haag (2009).

Raad voor Cultuur, *Cultuureducatie: leren, creëren, inspireren!*, Den Haag (2012).

Sociaal Cultureel Planbureau, *Kunstminnend Nederland? Interesse en bezoek, drempels en ervaringen*, Den Haag (2013).

Vereniging Hogescholen, *Voortgangsrapportage Sectorplan hbo kunstonderwijs 2012-2016*, 16 juli 2013.

Vereniging Nederlandse Gemeenten, *Effectief cultuurbeleid, Leren van evalueren*, 30 januari 2013.

Vereniging Nederlandse Gemeenten, Boekmanstichting en Rijksuniversiteit Groningen, *Verslag Boekpresentatie en discussie: Effectief cultuurbeleid: leren van evalueren, januari 2013*.

Winner, E., T. Goldstein, S. Vincent-Lancrin, *Art for Art's Sake? The impact of Art Education*, Paris (2013).

Witteloostuijn, A. van, M. Sanders, C. Hendriks, *Ordening op orde, Een sociaal-liberale visie op de verbouding mens, markt en overheid*, Rijswijk (2011).

Eindnoten

i Gehanteerde definities: (ontleend aan Trends in Beeld 2013, Zicht op Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, directie Kennis van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, pagina 68-71.)

Verscheidenheid in het cultuurbestel betekent een brede variëteit van cultuurvoorzieningen, met of zonder gerichte overheidssubsidie. Ondersteuning van het Rijk heeft als doel erfoгод te beschermen en aanbod van voldoende omvang en kwaliteit te verzekeren. De nadruk van het rijksbeleid ligt daarbij op genres en functies die, vanwege kostenoverwegingen of gebrek aan omvang, niet voldoende in de markt tot stand komen.

Spreiding

Geografische spreiding van cultuur in Nederland is expliciet opgenomen in de Wet op het specifiek cultuurbeleid (WSC). Deze spreiding krijgt vorm door samenwerking van het Rijk met provincies en gemeenten. Het Rijk stimuleert landelijke cultuurinstellingen en gezelschappen van topkwaliteit met een regionale functie zich te verspreiden door het land. Daarnaast wordt regionale spreiding van uitvoeringen meegewogen in de subsidietoekenningen van het Fonds Podiumkunsten.

Toegankelijkheid

Toegankelijkheid betekent dat kunst en cultuur open, betaalbaar en aansprekend moeten zijn voor de hele samenleving. Toegankelijkheid betekent ook dat het Rijk een verantwoordelijkheid heeft voor het bereik van het culturele aanbod, waar nodig het stimuleren van deelname aan activiteiten en bepaalde cultuurvormen om de opbrengsten voor de maatschappij te garanderen.

Kwaliteit

Een belangrijke doelstelling van het cultuurbeleid is hoge kwaliteit. Deze doelstelling is echter niet eenvoudig en eenduidig te meten. Zo is voor media onafhankelijkheid een belangrijke indicator voor kwaliteit. Een de-

mocratie kan immers niet functioneren zonder media waarin uiteenlopende standpunten en stromingen een stem krijgen. In de kunstsector is artistieke kwaliteit van groot belang. In de subsidiesystematiek wordt een oordeel daarover aan professionals overgelaten. Ondernemerschap en gezonde bedrijfsvoering zijn nauw verbonden aan doelmatigheid, doordat ze de productiviteit en effectiviteit vergroten en tegelijkertijd de subsidieafhankelijkheid van de cultuur- en mediasector beperken. Het Programma Ondernemerschap Cultuur (kamerbrief van 31 mei 2012) is opgezet om het ondernemerschap in de Nederlandse cultuursector te stimuleren en te ondersteunen. Dit programma bestaat uit een aantal instrumenten die op verzoek van en samen met de sector tot stand zijn gekomen. Zoals de campagne Daar Geef Je Om, ter ondersteuning van instellingen bij hun fondsenwerving.

Innovatie

In de brief de minister van 10 juni 2013 *Cultuur beweegt, in een veranderende samenleving*, verwijst de minister meerdere malen naar *”het vermogen tot innovatie. Creativiteit en innovatie zijn voorwaarden voor de verdere groei van onze kennisamenleving”* Bron: Bussemaker, J. (ministerie van OCW), *Cultuur beweegt, de betekenis van cultuur in een veranderende samenleving*, 10 juni 2013.

ii De Code Culturele Diversiteit voor culturele instellingen zou hiervoor als richtlijn kunnen worden gebruikt. Deze code is een praktisch instrument dat zowel een kader als een concrete handreiking biedt voor instellingen. Hiermee formuleert een instelling haar ambities en doelstellingen op het gebied van culturele (etnische) diversiteit en brengt deze in de praktijk, gericht op de aspecten programmering, publieksbereik, samenwerkingspartners en personeels-/bestuursbeleid. Meer informatie: www.codeculturelediversiteit.nl.

Colofon

Deze visie is tot stand gekomen onder de verantwoordelijkheid van de Mr. Hans van Mierlo Stichting (het wetenschappelijk bureau van D66, voor sociaal-liberaal gedachtegoed) en van de Permanente Programmacommissie van D66; in opdracht van het Landelijk Bestuur D66.

Alle participanten hebben aan dit stuk meegewerkt op persoonlijke titel.

Schrijversgroep: Aline Knip, Nienke Offringa, Mieke van der Star en Jacqueline Versteeg (voorzitter)

Mentoren: Jeroen Bartelse, Frank van Mil

Reflectantengroep die voorafgaand aan het schrijfproces deelnam aan discussies:

Albert van Anandel, Sander Boschma, Ton Schoor, Cor Wijn

Meelezersgroep eerste schrijfconcept: Henk Beerten, Vera Bergkamp, Marjolein Cremer, René W. Chr. Dessing, Marjolein de Jong, Caspar Nieuwenhuis, Arnoud Odding, Guikje Roethof, Marietje Schaake, Mary-Ann Scheurs, Hans van Velzen, Gemma Wiegant

Met dank aan:

Een grote groep betrokken leden bij de kunst en cultuur, van en buiten de thema-afdeling Cultuur, die tijdens D66 bijeenkomsten hebben meegedacht bij de totstandkoming van deze visie. In het bijzonder dank aan Bart Louwers.

Tekstcorrectie: Mark Snijder

Ontwerp en vormgeving: Sander van Diepen

Proces:

De vier auteurs zijn gedurende het gehele proces begeleid door twee mentoren, en in het denkproces ook scherp gehouden door vier kritische reflectanten met diverse achtergronden in, of gerelateerd aan de kunst- en cultuursector. Op het congres van november 2013 heeft tijdens een ‘fringe meeting’ een honderdtal belangstellende leden van D66 mee gediscussieerd over de rollen van de overheid ten aanzien van kunst- en cultuurbeleid. Dit diende mede als input voor de eerste versie van dit document en om te voelen of de opvattingen van partijleden overeenkwamen met de bevindingen van de werkgroep. Om zo goed mogelijk gebruik te maken van de vele beschikbare kennis en kunde over dit thema binnen, maar ook buiten de partij, heeft in december een meelezerronde plaatsgevonden naar aanleiding van het eerste concept. Tot slot heeft in januari 2014 een discussieavond plaatsgevonden met de D66 thema-afdeling Cultuur en belangstellende leden over een tweede en tekstueel geredigeerd concept. Tweemaal zijn de auteurs te gast geweest bij de Van Mierlo Stichting en de Permanente Programma Commissie voor intensieve discussie over sociaal-liberalisme in relatie tot kunst en cultuur aan de hand van een aantal stellingen en om versies van de visie aan een kritische reflectie te onderwerpen.